

І. П. ЗЕНЧЕНКОВ (канд. пед. наук)

Донецький державний інститут здоров'я, фізичного виховання і спорту
Національного університету фізичного виховання і спорту України

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ОСНОВ ЗДОРОВ'Я В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Формування духовних цінностей майбутнього фахівця з основ здоров'я в процесі професійної підготовки буде більш цілеспрямованим якщо реалізуються цілі студента, його мотиви, він максимально активний, студент знаходиться в центрі навчального процесу. Такі умови значною мірою здійснює особистісно-орієнтований підхід, у якому особистість розглядається як суб'єкт діяльності.

Ключові слова: процес професійної підготовки, мотивація, особистісний підхід, студент, особистість.

Постановка проблеми. На сучасному етапі перед українським суспільством остається актуальним і важливим завдання – це виховання духовної особистості, залученню її до залученню її до загальнолюдських цінностей, саморозвитку та самореалізації в конкретній діяльності. У в цьому напрямку спрямована й державна політика в галузі освіти та вихованні української молоді. У Законі України „Про вищу освіту”, Державній національній програмі „Освіта” (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті; Указі Президента від 24 листопада 2005 р. „Про першочергові заходи щодо збагачення та розвитку культури і духовності українського суспільства” зазначено, що важливою умовою модернізації освіти й виховання є розвиток духовності, становлення особистості професіонала, коли професія стає важливою умовою самовизначення індивіда.

Оволодіння майбутньою професією вимагає від майбутніх фахівців перебудови самосвідомості, переходу від власне навчання до професійного самовизначення в реальних умовах трудової діяльності, але не тільки лише оволодіння знаннями, уміннями та навичками. Тому особливе стає актуальною проблема формування духовних цінностей у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів, створення відповідного освітньо-виховного середовища, де мають цінність не тільки знання, а й людина, розвиток її творчого потенціалу, прояв гуманності, розумової активності.

Таким чином, **метою статті** є теоретичне обґрунтування процесу формування духовних цінностей майбутнього фахівця з основ здоров'я в процесі професійної підготовки.

Для досягнення мети потрібне вирішення наступних **завдань**:

1. Провести аналіз мотивації як складової процесу формування духовних цінностей майбутнього фахівця з основ здоров'я.
2. Розглянути особистісний підхід для формування духовних цінностей майбутнього фахівця з основ здоров'я в процесі професійної підготовки.

До структури навчальної діяльності входить один з провідних компонентів – мотивація, оскільки без мотивації будь-яка діяльність не ефективна. Крім того, мотивація надає смисл навчальній діяльності, вона формує ставлення майбутніх фахівців до намічених цілей навчання, тобто на професійну спрямованість [10].

Професійна спрямованість формується в навчанні й вона створює ставлення студентів до професії, наповнює професійним, духовним смислом і змістом процес навчальної діяльності, яка при професійній підготовці є засобом досягнення. Ставлення студентів до навчальної діяльності утворює мотиваційну сферу навчальної діяльності, до якої входять: мотиви, потреби, цілі, інтереси, емоції тощо [11].

Навчальна діяльність може включати багато мотивацій:

- пізнавальні мотиви (набути нових знань та отримати задоволення від процесу пізнання);
- прагматичні мотиви (мати високий зарібок);
- соціальні мотиви (принести користь суспільству);
- мотиви соціального й особистісного престижу (затвердити себе й зайняти в майбутньому визначене місце в суспільстві або в найближчому соціальному оточенні та т. п.) [12].

Згідно з дослідженням Ю. Орлова, навчальна діяльність не може бути тільки пізнавальною й на неї найбільше впливає мотивація досягнення, яка є провідною в навчальній діяльності [5]. Таким чином, мотив досягнення студентів може бути основою духовної самореалізації особистості, тому що цей мотив є важливим елементом смислу вчинку людини. До мотиву досягнення духовної самореалізації входять мотиви пошуку істини, добра й краси.

Мотивація визначає зв'язок мотиваційної сфери з духовними характеристиками, які представляють духовне становлення та розвиток особистості майбутнього фахівця в умовах професійної підготовки. Формується важлива потреба майбутнього фахівця – самореалізація, служіння та турбота про інших людей [5].

Високий рівень мотивації має зв'язок з духовним зростанням особистості майбутнього фахівця, з прагненням поширити засвоєнні духовні цінності в духовному просторі. Це вже у свою чергу сприятиме збагаченню власної духовної сфери й духовної сфери інших. Духовне перетворювання та процес самореалізації особистості має зв'язок з мотивом досягнення, тому що значущість мети досягнення визначає значущість самореалізації й духовного зростання особистості.

Візьмемо випадок, коли при досягненні мотиву задачі треба виконати вимоги, сформульовані викладачем. У цьому випадку складна інтелектуальна робота, необхідна для точної постановки, здійснена викладачем, і студенту вже не потрібні знання й уміння знайти проблему. Цей підхід заснований на основному принципі – знаходження засобу комбінування заданих умов. При цьому вони не здійснюють стимулювання активності студента, його прагнення до постійного пошуку, набуття теоретичних знань. При такому підході здійснюється самореалізація викладача, реалізація його професійного досвіду – це його досягнення мотивів, його особистісне зростання, але тільки не студента.

Усе змінюється, якщо реалізуються цілі студента, його мотиви, він максимально активний, студент знаходиться в центрі навчального процесу.

На думку К. Роджерса, перший, традиційний підхід є позбавленим індивідуальності, має напрямок на засвоєння значень, інший – вільний і самостійно реалізується студентом, спрямований на засвоєння смислів як елементів особистісного досвіду [8]. Таким чином, основне завдання педагогів – стимулювання усвідомленого навчання.

Подібне реалізується, якщо навчальний процес центрований на студентові й він максимально створює умови професійного зростання й духовного розвитку студента. Такі умови значною мірою здійснює особистісно орієнтований підхід, у якому особистість розглядається як суб'єкт діяльності. Формування особистості відбувається саме в діяльності й завдяки діяльності. У діяльності відбувається спілкування з іншими людьми та визначається характер цієї діяльності й спілкування.

Особистісний підхід означає, що всі психічні процеси, властивості й стани належать конкретній людині, що вони довільні, залежать від індивідуального й суспільного буття людини та визначають його закономірності.

Згідно з теорією особистості К. Роджерса [8], кожна людина бажає стати більш розвиненою, автономною, компетентною.

А. Маслоу, характеризуючи особистість, визначив ієрархію потреб, відповідно до якої найвищою потребою є самоактуалізація. Він розглядав самоактуалізацію як бажання людини стати тою людиною, якою вона може стати. Людина завдяки цій потребі добивається повного використання своїх талантів, здібностей і потенціалу [4]. Тому ця теорія є важливою для нашого дослідження, оскільки духовність є самореалізація людських можливостей і ця реалізація здійснюється через духовні цінності, то саме самоактуалізація людині сприяє цьому процесу.

Початок системної розробки теоретичних основ, методик і технологій припадає на середину 90-х років ХХ ст. Це явище розглядається різнобічно. Так, у філософських роботах більш досліджується соціальна характеристика особистості та її роль у суспільстві. У психологічних наукових розвідках розглядаються механізми особистісних змін, характеристики становлення індивідуальності. У педагогіці досліджуються й розробляються умови ефективної реалізації особистісного підходу. Але, незважаючи на різноманітність поглядів, головне, що їх об'єднує, – це положення про унікальність особистості, культивування сталості її розвитку й саморозвитку.

У філософському енциклопедичному словнику термін особистість трактується як аспект внутрішнього світу людини, що характеризується унікальністю та відкритістю; реалізується в самопізнанні та самотворенні людини та об'єктивується в артефактах культури [9].

У психологічному словнику термін особистість має два значення: „будь-яка людина, яка володіє свідомістю”, „це людина, яка володіє таким рівнем психіки, який робить її здатною управляти своєю поведінкою й психічним розвитком” [1, с. 123].

Педагогічний словник подає кілька значень: „соціальний бік, соціальна якість у людині; інтегральне поняття, яке характеризує людину в якості об'єкта й суб'єкта біосоціальних відносин і яке об'єднує в ній загальнолюдське; конкретна людина...; суб'єкт соціальних відносин і свідомої діяльності...” [3, с. 160].

Зазначимо, що погляди щодо особистісно орієнтованого підходу також збігаються з поглядами О. Пехоти [6].

Відповідно до визначень терміна особистість у педагогіці, філософії й психології особистісно орієнтоване навчання змінює мету освіти з виховання й навчання на вільний розвиток особистості.

В. Рибалка стверджує, що розвиток і становлення особистості в процесі навчання пов'язане з: провідними цілями, які вона ставить перед собою; особистими ідеалами; побудовою й усвідомленням сенсу життя й своїх перспектив; видами діяльності, у які вона включена; особливостями спілкування й взаємодії в цьому процесі; ступенем зацікавленості й відповідальності у виконанні цієї діяльності; з проявом власної активності й вправності, із самоконтролем у здійснюваній діяльності; з організацією навчального процесу, у якому враховуються психологічні закономірності становлення розвиненої особистості [7].

Також В. Рибалка вважає, що саме особистісний підхід, основу якого становить сукупність концептуальних уявлень, цільових установок, профільних орієнтацій, методико-психодіагностичних і психолого-технологічних засобів, які здійснюють більш повне розуміння й пізнання особистості, забезпечує гармонійний розвиток в умовах освіти [7]. Це є важливим для нашого дослідження, оскільки методологічною основою особистісного підходу в педагогіці й психології є філософське положення про онтологічний розвиток, згідно з яким людина поступово розвивається та тим самим розкриває свої якості, закладені в неї природою. Для цього важливо створити сприятливі умови. Саме цей підхід сприяє більшому розкриттю, самовираженню й самореалізації людини.

Так, при особистісно орієнтованому підході в центрі знаходиться студент, його мотиви, цілі, психологічний склад. У процесі занять мета формується для кожного студента й усієї групи, а функції викладача з інформаційно-контролюючих переходять до координаційних. Тим самим взаємодія між викладачем і студентом спрямовується на партнерську співпрацю, яке організує викладач, на рішення студентами навчальних завдань. Студенти самі беруть участь у рішенні навчальних завдань і тому формується колективний суб'єкт, реалізується принцип колективної комунікативності навчання. Так активізуються потенційні можливості кожної особистості [2].

Висновки:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури показав, що провідний компонент навчальної діяльності – мотивація, розуміється як внутрішнє прагнення особистості до навчальної чи професійної діяльності, яке має початок від актуальної для неї потреби до повної самореалізації власного духовного потенціалу.
2. Визначили, що особистісний підхід сприяє активній самореалізації студента, досягненню його мотивів, інтересів, цілей і т. п. При цьому навчання проводиться з урахуванням особистісних особливостей, накопиченого досвіду студента. При особистісно орієнтованому підході вирішується основне завдання вищої освіти – формування духовно багатой, соціально активної, професійно компетентної особистості.

Список використаної літератури

1. Дьяченко М. И. Краткий психологический словарь: Личность образование, самообразование, профессия / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Хэлтон, 1998. – 399 с.
2. Зимняя И. А. Элементарный курс педагогической психологии / И. А. Зимняя. – М. : Центр проблем качества подготовки специалистов, 1992. – 111 с.
3. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М.: ИКР «МарТ», 2005. – 448 с.
4. Маслоу А. Г. Дальние пределы человеческой психики / А. Г. Маслоу. – СПб. : Евразия, 1999. – 432 с.
5. Орлов Ю. М. Самопознание и самовоспитание характера / Ю. М. Орлов. – М. : Просвещение, 1987. – 287 с.
6. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя / О. М. Пехота, А. М. Старева. – Миколаїв : Ілліон, 2007. – 272 с.
7. Психологія особистісно орієнтованої професійної підготовки учнівської молоді : наук.-метод. посіб. / за ред. В. В. Рибалки. – К. ; Т. : Підручники і посібники, 2002. – 388 с.

8. Роджерс К. Р. Становление личности. Взгляд на психотерапию / К. Р. Роджерс. – М. : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 416 с.
9. Філософський енциклопедичний словник / редкол. В. І. Шинкарук. – К. : Абрис, 2002. – 746 с.
10. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.
11. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. – М. : Республика, 2003. – 774 с.
12. Якунин В. А. Психология учебной деятельности студента / В. А. Якунин. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1994. – 156 с.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2014

И. П. Зенченков

Донецкий государственный институт здоровья, физического воспитания и спорта Национального университета физического воспитания и спорта Украины

Формирование духовных ценностей будущего специалиста основ здоровья в процессе профессиональной подготовки

Формирование духовных ценностей будущего специалиста основ здоровья в процессе профессиональной подготовки будет более целенаправленным если реализуются цели студента, его мотивы, он максимально активный, студент находится в центре учебного процесса. Такие условия в значительной мере осуществляет личностно-ориентированный подход, в котором личность рассматривается как субъект деятельности.

Ключевые слова: процесс профессиональной подготовки, мотивация, личностный подход, студент, личность.

I. Zenchukov

Donetsk State Institute of Health, Physical Education and Sports of the National University of Physical Education and Sport of Ukraine

Formation of Spiritual Values of a Health Specialist during Training

Formation of spiritual values of a future health specialist during the training process will be more purposive and goal-oriented if the student's purposes and motives are accomplished and the student is active being in the very centre of the educational process. Such conditions are carried out by the person-centered approach, when a personality is identified as a subject of activity.

Key words: training process, motivation, personal approach, student, personality.